

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»

«Рассмотрено»	«Согласовано»	«Утверждено»
на заседании МО учителей начальных классов Протокол № <u>1</u> от « <u>29</u> » <u>августа</u> 20 <u>24</u> г. руководитель МО <u>Ганжурова С.С.</u>	заместитель директора по УВР <u>Ганжурова Д.С.</u> / Ганжурова Д.С. « <u>30</u> » <u>августа</u> 20 <u>24</u> г.	Приказ № <u>24</u> от « <u>06</u> » <u>09</u> 20 <u>24</u> г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Дыбиков Э.Б.</u> / Дыбиков Э.Б. "МСОШ"

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному языку

(указать предмет, курс, модуль)

Класс 2

Количество часов в год 102

Учитель Ганжурова Сарюна Содномовна, учитель начальных классов

с.Можайка
2024 г.

Тайлбари бэшэг

2 классай буряад хэлэ үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулхан баримта бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Федерального государственного стандарта начального общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 06 октября 2009 г. № 373 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 19.12.2014 г №1598 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта начального общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);
- Федеральных перечней учебников на 2020-2021 учебный год (утверждены приказом Минпросвещения России от 08 мая 2019 № 233 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утверждённый приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 28 декабря 2018 г. № 345»;
- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег. номер 19983);
- постановления Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30.06.2020 г. №16 «Об утверждении санитарно-эпидемических требований к устройству, содержанию и организации работы образовательных организации и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19)»;
- Примерной основной образовательной программы начального общего образования протокол №1/15 от 08 апреля 2015 г;
- Основной образовательной программы начального общего образования МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа»;
- Устава МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа», утвержденного постановлением администрации МО «Курумканский район» № 439 от 21.12. 2015 г.
- Учебного плана МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа» на 2021-2022 учебный год.
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- приказа МОиН РБ от 26.06.2015 г № 02-16/2100 «Об опубликовании примерных основных образовательных программ начального общего и основного общего образования и организации преподавания бурятского языка и литературы в общеобразовательных организациях Республики Бурятия»;

Ямаршые арадай хэлэн өөрэ байдалаараа, ниитэ үүргээрэ онсо удхатай. Хэлэн гээшэ хүнүүдэй хоорондоо харилсаха, бэе бээдээ нүлөөлхэ, эрдэм ухаа үзэхэ, ойлгожо абаха хэрэгсэл, арадай соёл болбосорол хадагалаад байһан гуламта, хүн бүхэнэй, арад бүхэнэй, өөрэ ханал бодол харуулһан түхэл болоно, тиихэдэ арад бүхэнэй уран зохёол түрэл хэлэн дээрэ бэшэгдэнэ. Тиимэһээ хургуулида үзэгдэдэг предметүүд соошые хэлэн өөрын хууритай.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэн хадаа бүхэлиин нэгэ хубинь, нүгөөдэ шатада үзэгдэдэг буряад хэлэнтэй холбоотой. Дунда хургуулида буряад хэлэ үзэхэдөө хурагша бүхэн түрэл хэлэн дээрэ аргагүй найнаар уншажа, зүбөөр бэшэжэ, сэбэр ульгамаар хэлэжэ, хүнэй хэлэһые абаһаар хүнгэнөөр ойлгожо абаха шадабаритай, тиихэдэ буряад хэлэнэй теори мэдэхэ болоод гараха аргатай.

Эхин хургуулида үзэгдэхэ буряад хэлэн дунда хургуулиин буряад хэлэнэй удхатай тааруу, эндэ нэрлэгдэһэн шадабаринуудай үндэһэ хуури хүгжөөхэ уялгатай, тодорхойлбол, үхибүүн түрэлхи хэлээ мэдэхэ, буряад хэлэнтэй буряад хүн гээшэб гэжэ бээ мэдэрхэ, хэлэлгээ хүгжөөхэ зорилготой.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэнэй гол зорилго: түрэл буряад хэлэн дээрэнэ бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; буряад хэлэн гэхэн наукатай танилсуулха.

Эхин классуудта түрэл хэлэ зааха тодорхой зорилгонууд гэхэдэ:

1. Хэлэн ухаан хоёрой хоорондо нягта холбоотой байдаг дээрэһээ үхибүүдые түрэл хэлэндэнэ хургахадаа, тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха.

2. Хурагша бүхэниие зүбөөр, уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо.

3. Түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха.

4. Эхэ орондоо, түрэн тоонто нютагтаа, түрэл хэлэндээ, арад зондоо, бэшэшые үндэһэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.

5. Хурагшатай аман хэлэлгые хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, ханал бодолыень алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха гэхэ мэтэ.

Хэшээлдээ «Буряад хэлэн» гэжэ ном барина. Авторнууд: Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б.: 2-дохи класс.- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2010он; Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

Энэ номой удха 2013 ондо зохёогдоһон «Буряад хургуулиин программанууд» дээрэ үндэһэлнэ (авторынь Р.С. Дылыкова). Эхин класста үзэгдэхэ буряад хэлэнэй шэнэ программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС - ой эрилтэдэ харюусамаар зохёогдоһон байна.

Буряад хэлэнэй программа үхибүүдэй наһанда, хүгжэлтэдэнэ таарамжатайгаар зохёогдоһон байха. Эхин шатада шэнэ эрилтэнүүд табигдана. Тэдэ эрилтэнүүд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэн түрын харасын ондоо болоһониие харуулна. Тус программын гол шэглэлнүүд гээшэ хадаа иимэнүүд:

1. Бэшэхэ шадабаритай болгохо.

2. Харилсаха шадабаритай болгохо.

Хуралсалай жэл соо 68 час үгтэнэ.

1-дэхи четверть – 17 час

2-дохи четверть - 14 час

3-дахы четверть – 22 час.

4- дэхи четверть - 15 час.

«Буряд хэлэн» программын гол бүлэгүүд:

Мэдүүлэл- 8 час

Үгэ. Абяан ба үзэгүүд – 22 час

Абгалан үгэнүүд – 5 час

Юумэнэй нэрэ – 9 час

Үйлэ үгэ – 4 час

Тэмдэгэй нэрэ – 5 час

Үгын үндэһэн. Түрэл үгэнүүд – 4 час

Хэлэлгэ – 7 час

Хэлэгын нюусанууд – 4 час

Хамта дээрээ – 68 час

Нуралсалай түсэблэһэн дүнгүүд

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно).

Бээ гурилшуулаад ябахад шадабари (регулятивные УУД):

- Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- Хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать);
- Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгаха;

- Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Орион тойрониё шудалха шадабари (познавательные УУД):

- Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгдэй үүргэ ойлгохо);
- Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;

- Текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Өөрынг ханаа бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;

- Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниё ойлгохо;
- Уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- Классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудыё сахиха тухайгаа хэлсэхэ;

- Хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдэ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряд хэлээр шадабари (предметные результаты):

- Багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэһэн, уншалан текст хадуун абаха;
- Бүхэли үгөөр, зүбөөр, ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- Текстын нэрын удха ойлгохо, үгтэһэн нэрэнүүд сооһоо текстын удхада

таараха нэрэ шэлэхэ;

- Хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүдэй янзанууды мэдэхэ, тэдэниие аянгалха;

- Мэдүүлэл бэшэг дээрэ харуулха;

- Мэдүүлэлнүүды зохёохо, хүсөөхэ, сэгнэхэ, зүб болгохо;

- Үгэнүүдтэ асуудал табиha;

- Үгэнүүды асуудалнуудаарнь бүлэгүүд болгохо;

- Үгэ соохи абьянууды зүбөөр нэрлэхэ, аялган болон хашалган абьянуудай илгарал нэрлэхэ;

- Үгэ үедэ хубааха. шэнэ мүртэ яжа нүүлгэхы мэдэхэ;

- Буряад алфавит мэдэхэ. алфавидаар үгэнүүды хубаруулха;

- Үгэ соохи түргэн болон удаан аялгануудай үүргэ ойлгохо (үгын удха ондоо болгодогыень);

- Үгэ соохи йотированна үзэгүүдэй «ажал» мэдэхэ: хашалганай удаа, үгын болон үеын эхиндэ;

- Дүримүүды баримталан, үгэ соо аялган үзэгүүды зүб бэшэжэ шадаха (аялганай тааралдал. аялганай хубарил. түргэн у-ү, удаан уу-үү, уй-үй, ы-ии, өө-ээ);

- Хонгёо ба бүдэхи хашалганууды илгаруулха;

- Хатуу ба зөөлэн хашалганууды илгаруулха, хашалгануудай зөөлэниие харуулха арга мэдэхэ:

- Үгэ соо бүдэхи хашалгануудай урда дайралдадаг б, г, д, хашалгануудай үгүүлбэри тухай мэдэхэ;

- Абтаһан үгэ тухай ойлгосотой байха, абтаһан үгын сохилтотой аялганай үгүүлбэри болон бэшэлгэ мэдэхэ, хашалган һүүлтэй ородоор бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдэй буряад хэлэн дээрэ бэшэлгэ мэдэхэ, абтаһан үгын һүүлэй сохилтогүй аялганай бэшэлгэ мэдэхэ;

- Юумэнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: хэн? Юун? Гэжэ асуудалда харюусадаг, юумэ нэрлэдэг, нэгэнэй, олоной тоогой түхэлнүүдтэй байдаг, олоной тоогой түхэл тусхай залгалтануудаар харуулагдадаг, тусхайта юумэнэй нэрэнүүд, тэдэнэй янзанууд, ехэ үзэгөөр бэшэг дээрэ харуулагдаха тухай, юумэнэй нэрын асуудалнуудаар хубилха ёһо мэдэхэ;

- Үйлэ үгэ тухай ойлгосотой байха: хэлэлгэ соохи үүргэ, Юу хэнэб? Яжа байнаб? гэжэ асуудалда харюусадаг. юумэнэй үйлэ нэрлэдэг, үйлэ үгэ мэдүүлэл соо хэлэгшэ болодог гэжэ мэдэхэ;

- Тэмдэгэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: хэлэлгэ соохи үүргэ, Ямар? гэжэ асуудалда харюусадаг, юумэнэй шанар. тэмдэг нэрлэдэг, удхаараа юумэнэй нэрэтэй нягта холбоотой байдаг, тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ синонимууд, антонимууд гэжэ үгын удха мэдэдэг болохо;

- Үгын бүридэл тухай мэдэсэтэй болохо: үгын үндэһэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэһэтэ үгэнүүдэй шэнжэ. үгын үндэһэ илгaha тухай, түрэл үгэнүүд болон нэгэ түхэлнүүд гэжэ ойлгосонууды илгаруулха:

- Хэлэлгэ тухай ойлгосотой болохо: хэлэлгэ мэдүүлэлнүүдһээ бүридэдэг, мэдүүлэлнүүд хоорондоо удхын харилсаатай байдаг, хэлэлгэ аман бэ бэшэгэй гэжэ илгардаг, монолог болон диалог гэжэ байдаг;

- Текст, абзац тухай ойлгосотой болохо, текст хубинуудта хубаажа, түсэб табиha шадабаритай болохо. зураглаһан. домоглоһон текстнүүдэй шанарнууды мэдэхэ;

- Хэлэлгын нюусануудтай танилсаха: фразеологизмуудай, оньһон, хошоо үгэнүүдэй үүргэ ойлгохо:

- Зурагаар гү. али үгтэнэн темээр багахан зураглаһан гү, домоглоһон гү, али холимог түхэлэй текст зохёожо шадаха ёһотой, тэрэнээ бэшэгэй хэлэлгээр харуулха ёһотой;

- Хоёрдохи класста буряд хэлээр олгогдохо гол шадабари - буулгажа бэшэхэ шадабари: алгоритм хамта зохёохо, тэрэнээр буулгаха, өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал сэгнэхэ.

2 классай буряад хэлээр календарна- тематическа түсэб

№	Хэшээлэй темэ	Ухибуудэй хэхэ ажал	Үнгэргэгдэхэ саг	
Мэдүүлэл- 8 час				
1	Мэдүүлэл тухай ойлгосо	Хэлэлгые мэдүүлэлнүүдтэ хубаажа шадаха. Хэн тухай, юун тухай хэлэгдэһэн үгэнүүдые мэдүүлэл сооһоо илгаха шадалтай болохо.		
2	Мэдүүлэлэй эхинэй ехэ үзэг	Мэдүүлэл ехэ үзэгөөр эхилэн бэшэгдэдэг, мэдүүлэлэй һүүлдэ точка табижа һураха		
3	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүдтэй (нэрлүүлэгшэ, хэлэгшэ) танилсаха. Мэдүүлэл соо шухала гэшүүдые оложо шадаха дадалтай болохо		
4	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоон	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо тухай ойлгожо абаад, схемэ хэрэглэн харуулжа һураха.		
5	Хэлэлгэ соо элдэб янзын мэдүүлэлнүүд хэрэгтэй	Хэлэлгэ соо элдэб янзын мэдүүлэлнүүд би гэжэ мэдэхэ		
6	Юрэ хөөрэхэн, асууһан ба шангадхаһан мэдүүлэлнүүд	Мэдүүлэлэй хойно точка, асууһан ба шангадхаһан тэмдэг табяад, бэшэхэ дадалтай болохо;		
7	Мэдүүлэлэй һүүлдэ ямар сэглэлтын тэмдэгүүд табигдахаб?	Үзэхэн грамматическа формонуудые		

		хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёожо шадаха.		
8	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Үгэ. Абян ба үзэгүүд – 31 час				
1	Үгэ юунһээ бүридэдэг бэ?	Үгэ гэжэ юун бэ? гэжэ ойлгохо, үгэ зохёожо шадаха		
2	Аялган, хашалган абян ба үзэгүүд	Аялган абянуудые мэдэхэ; үгэ соо оложо шадаха; хашалган абянуудые мэдэхэ;		
3	Буряд алфавит	Алфавит сээжээр мэдэхэ. Словарь сооһоо багшын заабаряар хэрэгтэй үгэнүүдые алфавидай гуримаар буулгажа бэшэхэ.		
4	Буряд алфавит	Алфавит сээжээр мэдэхэ. Словарь сооһоо багшын заабаряар хэрэгтэй үгэнүүдые алфавидай гуримаар буулгажа бэшэхэ.		
5	Үгын үе. Үгэ таһалжа, шэнэ мүртэ бэшэлгэ	Юун үе бии болгоноб? гэжэ мэдэхэ; үгэнүүдые үенүүдгэ таһалжа шадаха дадалтай болохо		
6	Түргэн ба удаан аялганууд	Үгэ соо түргэн ба удаан аялгануудые зүбөөр үгүүлжэ, бэшэжэ шадаха		
7	Дифтонгнууд	Дифтонг абянуудые зүбөөр үгүүлжэ, бэшэжэ шадаха		

8	Дифтонгнууд	Дифтонг абяануудыг зүбөөр үгүүлжэ, бэшэжэ шадаха		
9	Йотирнованна Я, Е, Ё, Ю аялганууд	Йотирована үзэгтэй үгэнүүдыг бэшэжэ шадаха; Йотирована үзэгүүд хэды абяа үгэдэг бэ гэжэ мэдэхэ абаха		
10	Йотирнованна Я, Е, Ё, Ю аялганууд	Йотирована үзэгтэй үгэнүүдыг бэшэжэ шадаха; Йотирована үзэгүүд хэды абяа үгэдэг бэ гэжэ мэдэхэ абаха		
11	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг		

		дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
12	Аялган үзэгүүдэй зүб бэшэлгэ	Эрэ, эмэ, эрсэ аялгануудые зүб илгажа, үгэ соо эрэ, эмэ аялгануудые холин худхангүй бэшэжэ һураха		
13	Аялган үзэгүүдэй зүб бэшэлгэ	Эрэ, эмэ, эрсэ аялгануудые зүб илгажа, үгэ соо эрэ, эмэ аялгануудые холин худхангүй бэшэжэ һураха		
14	Аялганай тааралдал ба һубарил	Аялгануудай тааралдал тон һайнаар ойлгожо абаад, бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха.		
15	Түргэн ба удаан ү-у, үү-уу	Үгын эхин, дунда үедэ уу – үү аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ		
16	Түргэн ба удаан ү-у, үү-уу	Үгын эхин, дунда үедэ уу – үү аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ		
17	Дифтонг үй- уй	Үгын эхин ба һүүл үедэ уй – үй аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ. Дүрим тон һайнаар ойлгожо абаад, бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		

18	Дифтонг үй- уй	Үгын эхин ба һүүл үедэ уй – үй аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ. Дүрим тон байнаар ойлгожо абаад, бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
19	Удаан ы – ии	Үгын эхин ба һүүл үедэ удаан ии – ы аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ.		
20	Удаан өө – ээ	Үгын һүүл үедэ удаан өө– ээ аялгануудые бэшэхэ дүрим мэдэхэ. Дүрим тон байнаар ойлгожо абаад, бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
21	Хашалган абяан ба үзэгүүд	Хашалган абяануудые нэрлэжэ		

		шадаха; үгэ соо хашалган абяанууды оложо шадаха;		
22	Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд	хонгёо ба бүдэхи хашалган абяанууды илгаруулжа шадаха; Багшын уншалга доро мэдүүлэлнүүд ые бэшэжэ шадаха.		
23	Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд	хонгёо ба бүдэхи хашалган абяанууды илгаруулжа шадаха; Багшын уншалга доро мэдүүлэлнүүд ые бэшэжэ шадаха.		
24	Хатуу ба зөөлэн хашалганууд	Хашалганай хатуу ба зөөлэниие ойлгожо абаха;		
25	Хашалганууды зөөлэрүүлхэ арганууд	хашалганай зөөлэниие и, я, е, ё,ю тэмдэглэлгы ойлгожо абаад, алдуугүйгөөр бэшэжэ шадаха		
26	Хашалганууды зөөлэрүүлхэ арганууд	хашалганай зөөлэниие и, я, е, ё,ю тэмдэглэлгы ойлгожо абаад, алдуугүйгөөр бэшэжэ шадаха		
27	Зөөлэн тэмдэгэй үүргэ	хашалганай зөөлэниие зөөлэн тэмдэгээр тэмдэглэлгы ойлгожо абаад, алдуугүйгөөр бэшэжэ шадаха		

28	Зөөлэн хашалган болголго	хашалганай зөөлэниие и, я, е, ё,ю үзэгүүдээр ба зөөлэн тэмдэгээр тэмдэглэлгые ойлгожо абаад, алдуугүйгөөр бэшэжэ шадаха		
29	Б, Д, Г хашалганууд	Үгэ соо б, д, г хашалганууд ямараар үгүүлэгдэнэб? гэжэ мэдэжэ, зүбөөр алдуугүйгөөр бэшэхэ дадалтай болохо		
30	Б, Д, Г хашалганууд	Үгэ соо б, д, г хашалганууд ямараар үгүүлэгдэнэб? гэжэ мэдэжэ, зүбөөр алдуугүйгөөр бэшэхэ дадалтай болохо		

31	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Абтаһан үгэнүүд – 8ч				
1	Абтаһан үгэнүүд тухай ойлгосо	Мэдүүлэл соо абтаһан үгэнүүдые оложо шадаха;		
2	Абтаһан үгэнүүд тухай ойлгосо	Мэдүүлэл соо абтаһан үгэнүүдые оложо шадаха;		
3	Абтаһан үгэнүүдые бэшэхэ дүрим	Абтаһан үгэнүүдэй сохилтотой аялганиие зүбөөр үгүүлжэ, дүрим баримталан бэшэжэ шадаха		
4	Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые зүб бэшэлгэ	Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые зүбөөр үгүүлжэ, дүрим баримталан бэшэжэ шадаха		
5	Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые зүб бэшэлгэ	Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые зүбөөр үгүүлжэ, дүрим баримталан бэшэжэ шадаха		
6	Илгahan хатуу тэмдэгтэй абтаһан үгэнүүд	Илгahan хатуу тэмдэгтэй абтаһан үгэнүүд зүбөөр үгүүлжэ, дүрим баримталан бэшэжэ шадаха		
7	Илгahan хатуу тэмдэгтэй абтаһан үгэнүүд	Илгahan хатуу тэмдэгтэй абтаһан үгэнүүд зүбөөр үгүүлжэ, дүрим баримталан бэшэжэ шадаха		
8	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Юумэнэй нэрэ - 16ч				

1	Юумэнэй нэрэ тухай ойлгосо	Мэдүүлэл соо Хэн? Юун? асуудалтай үг энүүдые оложо шадаха;		
2	Юумэнэй нэрэ тухай ойлгосо	Мэдүүлэл соо Хэн? Юун? асуудалтай үг энүүдые оложо шадаха;		
3	Юумэнэй нэрэ- хэлэлгын хуби	Юумэнэй нэрэ- хэлэлгын хуби гэжэ ойлгохо		
4	Юумэнэй нэрэ- хэлэлгын хуби	Юумэнэй нэрэ- хэлэлгын хуби гэжэ ойлгохо		
5	Юумэнэй нэрын тоогоор хубилалга	Юумэнэй нэрэнүүд нэгэнэй болон олоной тоодо хэрэглэгдэдэг гэжэ мэдэхэ; олоной тогой залгалтануудые		
6	Юумэнэй нэрын тоогоор хубилалга	Юумэнэй нэрэнүүд нэгэнэй болон олоной тоодо хэрэглэгдэдэг гэжэ мэдэхэ; олоной тогой залгалтануудые		

		оложо шадаха		
7	Юумэнэй нэрын үгын түхэл	Юумэнэй нэрын үгын түхэл гэжэ ойлгохо		
8	Юумэнэй нэрын үгын түхэл	Юумэнэй нэрын үгын түхэл гэжэ ойлгохо		
9	Тусхайта юумэнэй нэрэнүүд: хүнэй нэрэ, обог, фамили.	Тусхайта нэрэнүүд гэжэ юун бэ? гэжэ мэдэхэ; мэдүүлэл соо тусхайта нэрэнүүдые оложо шадаха		
10	Тусхайта юумэнэй нэрэнүүд: хүнэй нэрэ, обог, фамили.	Тусхайта нэрэнүүд гэжэ юун бэ? гэжэ мэдэхэ; мэдүүлэл соо тусхайта нэрэнүүдые оложо шадаха		
11	Амитанда үгтэһэн нэрэнүүд.	Амитанда үгтэһэн нэрэнүүд баһа юумэнэй нэрэ болоно гэжэ ойлгохо		
12	Амитанда үгтэһэн нэрэнүүд.	Амитанда үгтэһэн нэрэнүүд баһа юумэнэй нэрэ болоно гэжэ ойлгохо		
13	Географическа нэрэнүүд.	Географическа нэрэнүүд ехэ узэгоор тэмдэглэгдэдэг гэжэ ойлгохо		

14	Юумэнэй нэрын хубилха ёһо	Юундэ юумэнэй нэрэ хубилдаг бэ? гэжэ ойлгохо, хубилхадаа элдэб залгалтануудые абадаг гэжэ ойлгохо; тэрэ залгалтанууды ень нэрлэжэ шадаха; юумэнэй нэрые үгтэһэн асуудалаар хубилгажа шадаха ёһотой;		
15	Юумэнэй нэрын хубилха ёһо	Юундэ юумэнэй нэрэ хубилдаг бэ? гэжэ ойлгохо, хубилхадаа элдэб залгалтануудые абадаг гэжэ ойлгохо; тэрэ залгалтанууды ень нэрлэжэ шадаха; юумэнэй нэрые үгтэһэн асуудалаар хубилгажа шадаха ёһотой;		
16	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Үйлэ үгэ – 7ч				
1	Үйлэ үгэ тухай ойлгосо	Юу хэнэб? Яанаб? гэжэ асуудалда харюусадаг үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн		
2	Үйлэ үгэ тухай ойлгосо	Юу хэнэб? Яанаб? гэжэ асуудалда харюусадаг үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн		
3	Үйлэ үгэ – хэлэлгын хуби	Мэдүүлэл соо Юу хэнэб? Яанаб? гэхэн асуудалтай үгэнүүдые оложо шадаха;		
4	Үйлэ үгэ – хэлэлгын хуби	Мэдүүлэл соо Юу хэнэб? Яанаб? гэхэн асуудалтай үгэнүүд		

		ые оложо шадаха;		
5	Үйлэ үгэ – мэдүүлэлэй шухала гэшүүн	Мэдүүлэл соо шухала гэшүүдые оложо шадаха ёһотой		
6	Үйлэ үгэ – мэдүүлэлэй шухала гэшүүн	Мэдүүлэл соо шухала гэшүүдые оложо шадаха ёһотой		
7	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Тэмдэгэй нэрэ – 8ч				
1	Тэмдэгэй нэрэ тухай ойлгосо. Тэмдэгэй нэрэ – хэлэлгын хуби	Ямар? гэжэ асуудалда харюусадаг үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн		
2	Тэмдэгэй нэрэ тухай ойлгосо. Тэмдэгэй нэрэ – хэлэлгын хуби	Ямар? гэжэ асуудалда харюусадаг үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн		
3	Шалгалтын диктант	Узэжэ гараһан темэ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
4	Тэмдэгэй нэрын юумэнэй нэрэтэй холбоо	Мэдүүлэл соо тэмдэгэй нэрэ оложо шадаха; хэлэлгэдээ тэмдэгэй нэрэ хэрэглэн хэлэжэ шадаха		
5	Тэмдэгэй нэрын юумэнэй нэрэтэй холбоо	Мэдүүлэл соо тэмдэгэй нэрэ оложо шадаха; хэлэлгэдээ тэмдэгэй нэрэ хэрэглэн хэлэжэ шадаха		
6	Адли болон харша удхатай үгэнүүд тухай ойлгосо	Адли болон харша удхатай үгэнүүдые ойлгожо абаха		

7	Адли болон харша удхатай үгэнүүд тухай ойлгосо	Адли болон харша удхатай үгэнүүдые ойлгожо абаха		
8	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Үгын үндэһэн. Түрэл үгэнүүд – 7 час				
1	Түрэл үгэнүүд тухай ойлгосо	Түрэл үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн. Үгын үндэһэ ололго.		
2	Түрэл үгэнүүд тухай ойлгосо	Түрэл үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн. Үгын үндэһэ ололго.		
3	Нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд	Үгын үндэһэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд, тэдэнэй суффикснууд тухай һайнаар ойлгожо абаха		
4	Нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд	Үгын үндэһэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд, тэдэнэй суффикснууд тухай һайнаар ойлгожо абаха		
5	Үгын үндэһэ илгалга	Үгын үндэһэн, түрэл		

		үгэнүүд, нэгэ үндэхэтэ үгэнүүд, гэдэнэй суффиснууд тухай найнаар ойлгожо абаха		
6	Үгын үндэхэ илгалга	Үгын үндэхэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэхэтэ үгэнүүд, гэдэнэй суффиснууд тухай найнаар ойлгожо абаха		
7	Шалгалтын ажал	Үзэжэ гарахан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Хэлэлгэ – 12 час				
1	Хэлэлгэ гэжэ юун бэ?	Хэлэлгэ гэжэ юун бэ? гэжэ элирүүлгэ		
2	Хэлэлгэ гэжэ юун бэ?	Хэлэлгэ гэжэ юун бэ? гэжэ элирүүлгэ		
3	Монолог, диалог	монолог диалог хоёрые илгаруулжа шадаха; , хубинуудта хубаажа шадаха;		
4	Монолог, диалог	монолог диалог хоёрые илгаруулжа шадаха; , хубинуудта хубаажа шадаха;		
5	Текст тухай ойлгосо	Текст юун бэ; гэжэ мэдэхэ ; текстэдэ нэрэ үгэжэ шадаха		
6	Текст тухай ойлгосо	Текст юун бэ; гэжэ мэдэхэ ; текстэдэ нэрэ үгэжэ шадаха		
7	Абзац	Абзац тухай ойлгожо абаха;		
8	Текстын хубинууд	текстые хубинуудта хубаажа шадаха;		
9	Текстын хубинууд	текстые хубинуудта хубаажа шадаха;		

10	Текстын янзанууд: зураглал, домоглол	Текст ямар янзануудтай байдаг бэ? гэж мэдэхэ; тиимэ янзатай текст зохёожо шадаха;		
11	Текстын янзанууд: зураглал, домоглол	Текст ямар янзануудтай байдаг бэ? гэж мэдэхэ; тиимэ янзатай текст зохёожо шадаха;		
12	Нургалгын изложени	Узэжэ гаранан разделээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Хэлэгийн нюусанууд – 7 час				
1	Фразеологизмууд	Фразеологизм гэжэ мэдэхэ; хэлэндээ хэрэглэжэ шадаха;		
2	Фразеологизмууд	Фразеологизм гэжэ мэдэхэ; хэлэндээ хэрэглэжэ шадаха;		
3	Онъһон үгэнүүд болон таабаринууд	Онъһон үгэнүүд болон таабаринууд тухай хоорэлдэхэ		
4	Дабталга	1. Абяан ба үзэгүүд тухай дабталга. 2. Аялган үзэгүүдые зүб бэшэлгэ тухай		

		дабталга 3. Мэдүүлэл тухай үзэхэнөө дабталга 4. Даабаринуудыг дүүргэхэ 5.Багшын уншалга дору мэдүүлэлнүүдыг бэшэлгэ		
5	Шалгалтын ажал	Узэжэ гараһан темэнуудээ бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха		
Хамта дээрээ: 102 час				

Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу мэдэхэ ёһотойб:

- Нургуулидаа болон класс соогоо үхибүүдээр, мүн ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэ журам;
- Уран зохёолнуудай элдэб үнгын жанрнуудые мэдэхэ;
- Мэдүүлэлэй тэмдэг (удха ба интонационно дүүргэлгэ);
- Мэдүүлэлнүүдые зүб бэшэлгэ: мэдүүлэлэй эхиндэ ехэ үзэг, мэдүүлэлэй хойно (точко, асууһан тэмдэг, шангадхаһан тэмдэг);
- Буриад хэлэнэй абьяан ба үзэгүүд, тэдэнэй гол илгарал(абьяануудые шагнанабди ба хэлэнэбди, үзэгүүдые харанабди ба бэшэнэбди);
- Аялган ба хашалган абьяануудай тэмдэг;
- Хатуу ба зөөлэн, хонгёо ба бүдэхи хашалган абьяануудай тэмдэг;
- Алфавидай 36 үзэгүүдые найн мэдэхэ.

Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу шадаха ёһотойб:

- Багшанарай болон хамта һураһан үхибүүдэй хандалгада харюусаха;
- Нургуулидаа болон класс сооүхибүүдээр, ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэдөө, хэлэлгын журам баримталха;
- Үгүүлэлэй илгарал хоолойгоороо зүб харуулха;
- Нуралсалай болон нуралсалай бэшэ номуудые хэрэглэхэ;
- 90 хүрэтэр үгэнүүдтэй текст гүйсэд ойлгожо, уншалгын темп : 30 – 40 үгэ нэгэ минута соо уншаха;
- Хэблэмэл ба бэшэмэл текстнүүдһээ үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые буулгажа абаха, ехэ ба бага үгэнүүдэй холболто зүб бэшэхэ;
- Багшын хэлэжэ үгэхэдэ зүб бэшэхэ(текст соо 20 үгэһөө доошоо) ;
- Үгэнүүдые хэлэхэдэ, тэдэнэй схемэнүүдые бэшэхэ. Хэлэжэ үгэхэдэ мэдүүлэлэй схемэ табиха. Өөһэдөө мэдүүлэл ханаха;
- Хэлэһэн абьяануудые шэхээрээ илгаха;
- Аялган ба хашалган абьяануудые илгаха, зөөлэн ба хату, хонгёо ба бүдэхи абьяануудые илгаха;
- Үгэнүүдые үенүүдтэ хубааха;
- Үгэнүүдые шэнэ мүртэ зүб таһалха. Мэдүүлэл хаана эхилнэб, хана дууһанаб гэжэ мэдэхэ. Мэдүүлэл ехэ үзэгөөр эхилхэ, мэдүүлэлэй хойно табиха тэмдэгүүдые (. ? !) зүбөөр хэрэглэхэ.

Жэлэй дүүрэхэдэ бэшэхэ шалгалтын хүдэлмэри

Зорилго: үгэ соо аялган үзэгүүдые дүримэй ёһоор зүб дүн гаргаха; тусхайта нэрын эхинэй ехэ үзэг зүб бэшэхэ шадабари элирүүлхэ; хэлэлгын хубинуудые илган олохо шадабари шалгаха.

Диктант

Бэрхэтэй бодолго

Хүгшэн аба Доржо аша басагандаа хэдэн ондоо бүмбэгэнүүдые бэлэглэбэ. Улаан бүмбэгэ хүхэ болон ногоон бүмбэгэнүүдһээ томо. Харин ногоон бүмбэгэ хүхэ үнгэтэйһөө бага. Хүгшэн аба хэды бүмбэгэ бишихан Дулмада бэлэглэб? (29 үгэ)

Даабаринууд:

1. Түрүүшын мэдүүлэлэй шухала гэшүүдые зураад, ямар хэлэлгын хубиб гэжэ тэмдэглэгты.

2. Текст сооноо тэмдэгэй нэрэнүүдые оложо зурагты
3. Ямар бүмбэгэ тон томоб? Ямар бүмбэгэ тон багаб? Зуража харуулагты.

Үхибүүдэй хэрэглэхэ литература:

- Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
Д.Д. Дарижапова «Диктантнуудай ба изложенинүүдэй суглуулбари».
С.Ц. Содномов «Диктантнуудай суглуулбари». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2006.
В.Д. Патаева «Буряад уран найхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ, 1995
Л.Д. Шагдаров «Буряад, ород оньһон, хошоо үгэнүүд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 1996.
С.А. Ошорова «Буряад аман зохёол». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
Б.Б. Лхасаранова «Буряад хэлэнэй орфоэпи». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
Д.С. Базарсадаева «Булагай эхин». Агын хэблэлэй байшан, 2003.

Багшын хэрэглэхэ литература:

- В.Б-Н. Намсарайн «Буряад онтохонууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
В.Ш. Гулгаров «Буряад үльгэрнүүд» Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
С.Д. Бабуев «Магтаал, үрээл, соло». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1995.
С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ, 1992
К.М. Черемисов «Ород- буряад словарь». Улаан – Үдэ, 1988.
Ц.Б. Будаев «Оньһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
Д.Д. Могоева «Тухатай болооб». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
Д.Н. Сультимов «Гуталгүй гулабхаа». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1993.
Д.Д. Ошоров «Сасуутан ». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
У.Е. Мангутова «Сагаалганай наадан салгидаһаар...». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2007.
Д.Д. Ошоров «Табан хурган». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1997.